

Adroddiad Cryno ar Gynaliadwyedd 2016-2017

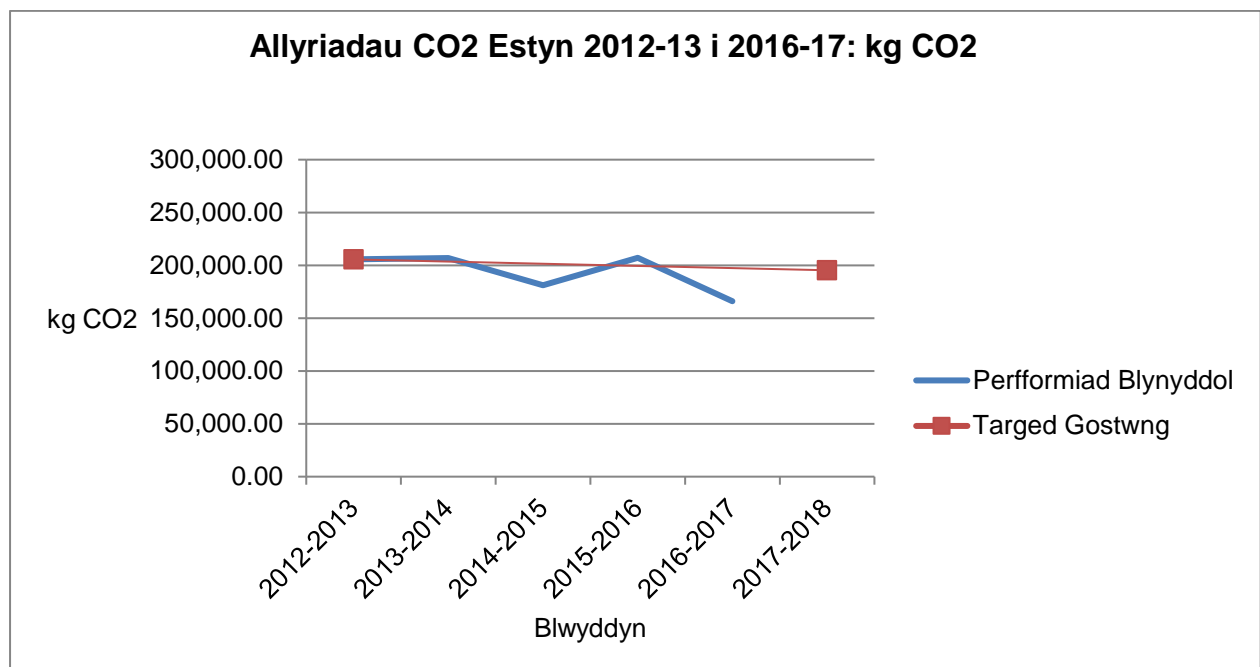
Mae Estyn wedi nodi bod ein prif effeithiau ar yr amgylchedd yn deillio o ddefnyddio ynni, cludiant, cynhyrchu gwastraff a defnyddio deunyddiau swyddfa. Bydd Estyn yn ceisio lleihau effeithiau hyn ar yr amgylchedd trwy ymrwmo i set gynhwysfawr o amcanion a thargedau gwella.

Perfformiad yn erbyn amcanion amgylcheddol 2016-2017:

1. Parhau i fonitro'r CO2 a gynhyrchir gyda'r nod o'i leihau 5% dros y pum mlynedd nesaf (ar sail ffigurau 2012-2013).

Gwaelodlin Estyn 2012-2013: 205,607.18 kg CO2
Targed erbyn 2017-2018: 195,326.82 kg CO2

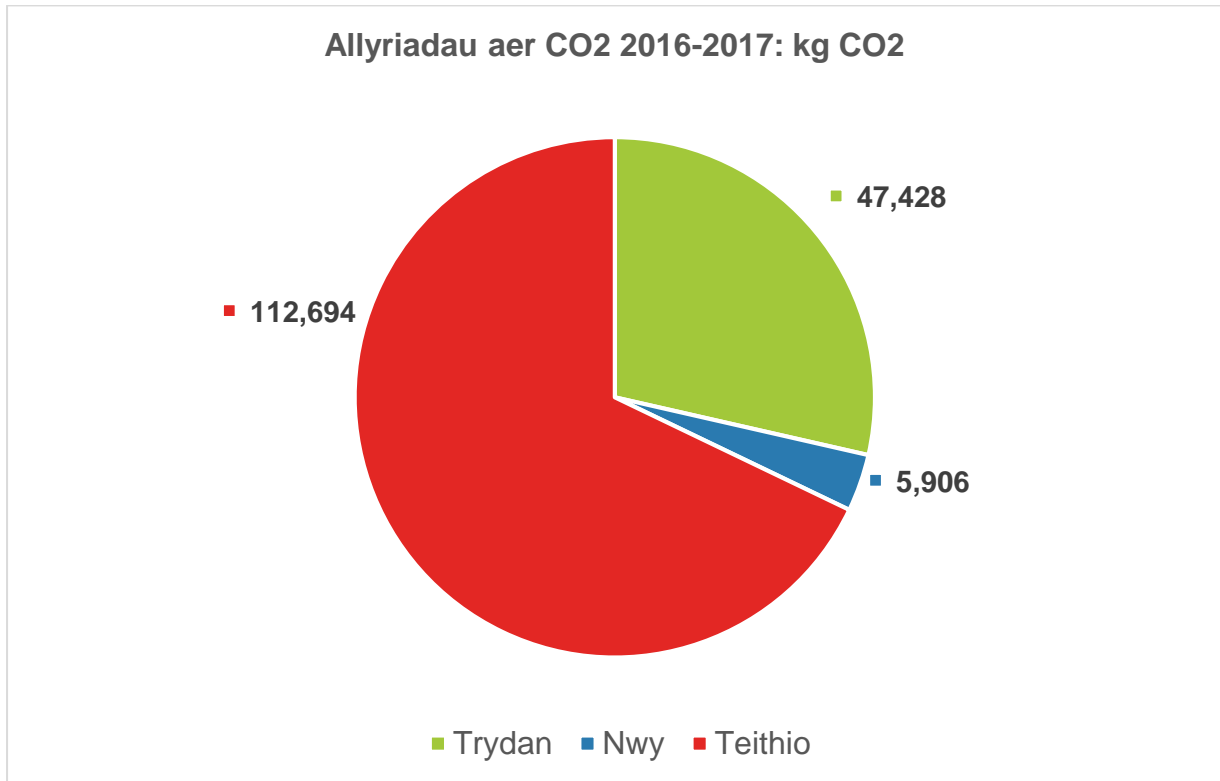
2013-2014: 206,788.04 kg CO2
2014-2015: 181,185.68 kg CO2
2015-2016: 207,108.13 kg CO2
2016-2017: 166,028.09 kg CO2

Eleni, gwelsom ostyngiad o 19.8% mewn allyriadau CO2 cyffredinol – yn rhannol, gall hyn gael ei bridoli i effaith osod system goleuadau LED effeithlon o ran ynni tuag at ddiwedd 2015-16. Arweiniodd hyn at ostyngiad o 36% mewn allyriadau CO2 o

drydan yn unig. Rydym yn rhagweld gostyngiadau pellach yn ystod y flwyddyn adrodd nesaf yn dilyn gosod system aerdymheru mwy effeithlon.

I Estyn, o ganlyniad i natur ein busnes, caiff cyfran uchaf yr allyriadau CO2 ei chynhyrchu gan ein defnydd o gludiant (112,694 kg CO2 yn 2016-17) fel y dangosir isod:

Nodir rhagor o wybodaeth am fentrau Estyn i gefnogi gostyngiad yn yr allyriadau hyn yn adran 4 isod.

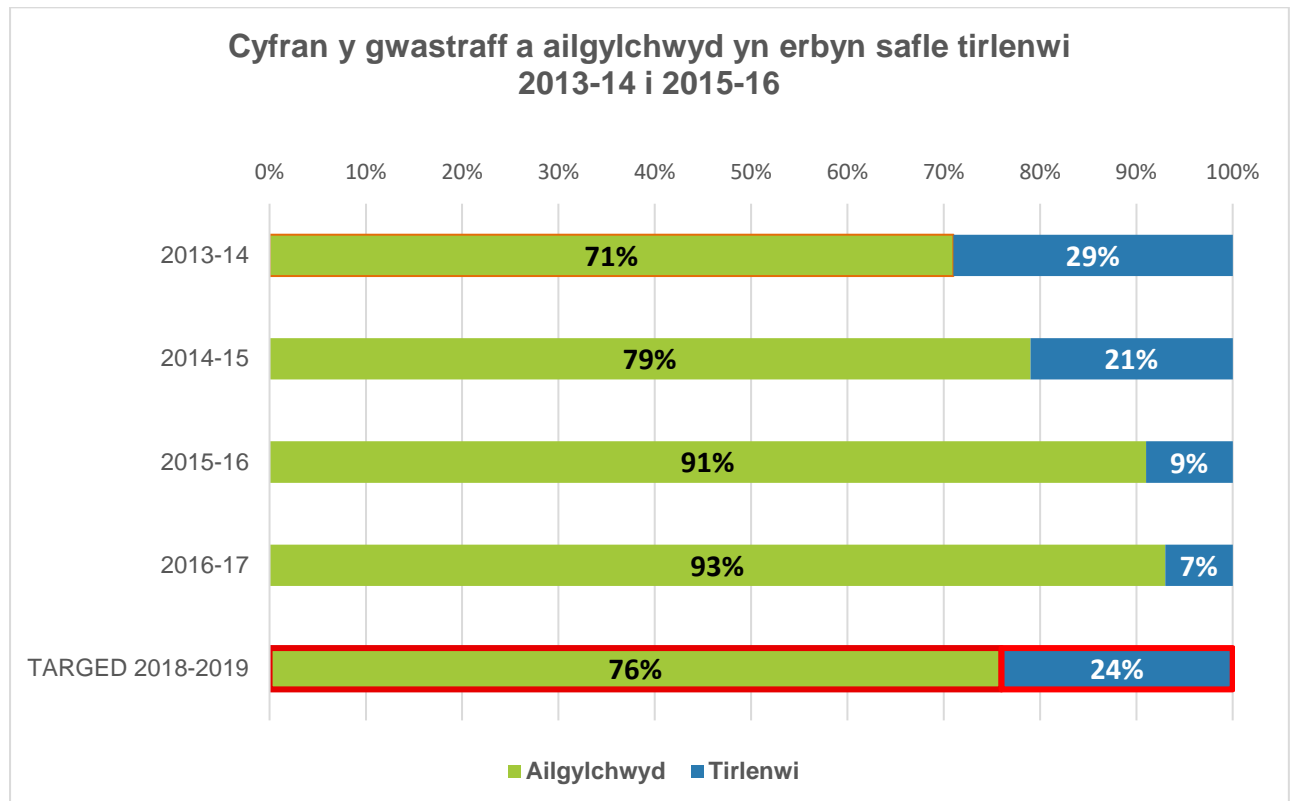
2. Yn unol ag ymrwymiad Llywodraeth Cymru (LIC) “Tuag at Ddyfodol Diwastraff”, cynyddu ailgylchu 5% dros y pum mlynedd nesaf (ar sail ffigurau 2013-2014).

Mae gan Estyn ddulliau gwaredu adfer¹ ailgylchu/ygni ar waith ar gyfer ffrydiau gwastraff amrywiol, gan gynnwys papur, caniau alwminiwm, poteli plastig, offer TG ac offer electronig arall, a gwastraff bwyd. Ein targed (yn unol â LIC) yw i wastraff wedi'i ailgylchu gyfrif am 76% o gyfanswm y gwastraff a gynhyrchir gennym erbyn 2018-2019.

Llwyddwyd i gyflawni'r targed hwn yn ystod 2014-2015 ac rydym wedi gwella hyn yn barhaus yn y ddwy flynedd ddiwethaf yn olynol; gan sicrhau 91% yn 2015-2016, ac yn fwyaf diweddar, 93% yn 2016-17.

¹ Adferiad ailgylchu/ygni Estyn ar sail pwysau mewn kg o wastraff

Mae Estyn yn parhau i hyrwyddo ac annog staff i ailgylchu llawer o ffrydiau gwastraff gyda chynwysyddion i wahanu gwastraff a geir yn y ceginau ac o gwmpas y swyddfa.

Mae cymorth gan staff sy'n gweithio gartref yn ailgylchu eu cetrissau argraffu, batris a gwastraff papur yn cyfrannu'n helaeth at gyflawni'r targed hwn.

3. Yn unol ag ymrwymiad Llywodraeth Cymru (LIC) "Tuag at Ddyfodol Diwastraff", lleihau sgil-gynhyrchion gwastraff 1.2% flwyddyn ar ôl blwyddyn tan 2050 (yn seiliedig ar ffigurau 2013-2014).

Mae Estyn yn annog pob aelod o staff i leihau gwastraff² yn unol â thair egwyddor, sef lleihau, aildefnyddio ac ailgylchu.

Gwaelodlin 2013-2014: 8,080 kg o sgil-gynnyrch gwastraff blynyddol (R-5,767 kg/L-2,313 kg)

Targed: gostyngiad o 1.2% flwyddyn ar ôl blwyddyn tan 2050.

2014-2015: 6,891 kg (R-5,456 kg/L-1,435 kg)

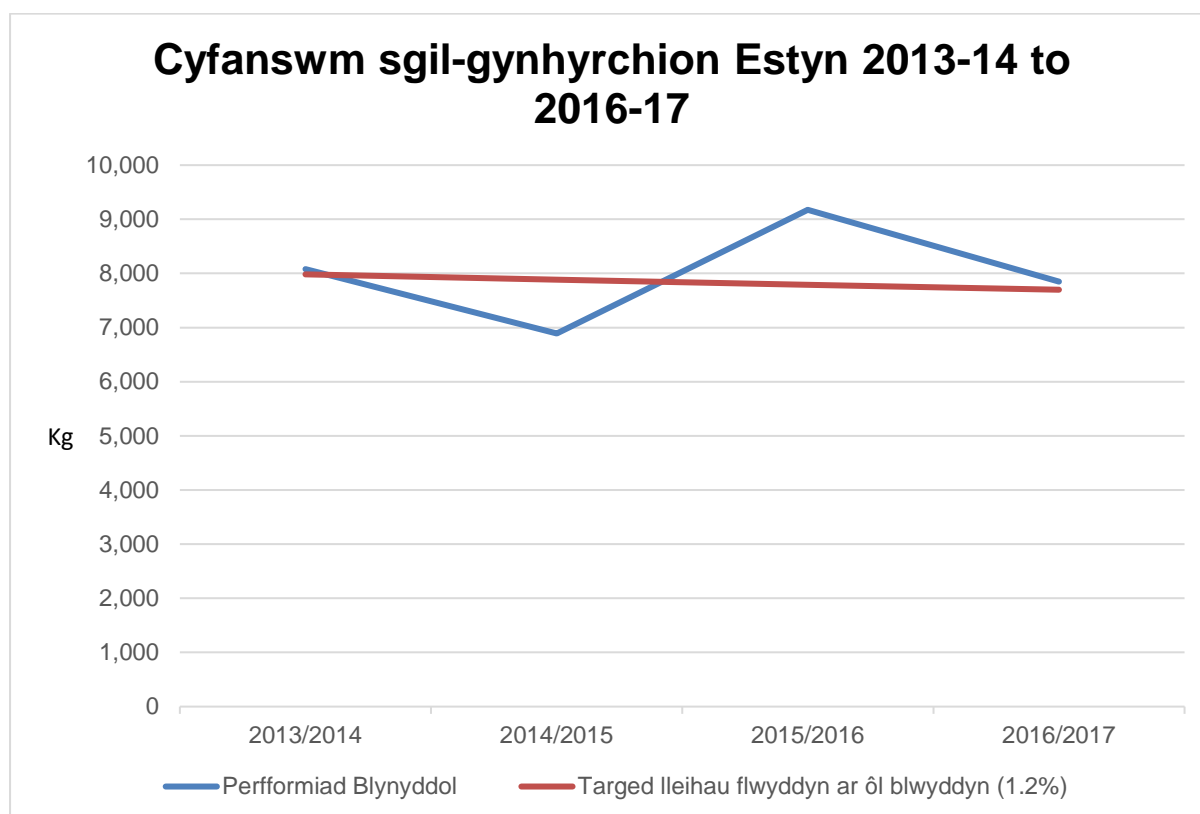
2015-2016: 9,175 kg (R/ER-8,319 kg/L-856 kg)

2016-2017 7,847 kg (R/ER 7,301 kg/L 546 kg)

² Atal gwastraff Estyn: ar sail pwysau mewn kg o wastraff.

Er bod Estyn wedi adrodd am gynnydd yng nghyfanswm y sgil-gynnyrch gwastraff yn 2015-16 sy'n deillio o glirio'r swyddfa, rydym ar y trywydd iawn i fodloni targedau blynyddol erbyn hyn, ac islaw'r waelodlin ar gyfer eitemau sy'n mynd i safle tirlenwi ac yn rhagori ar dargedau ailgylchu yn gyson.

Yn fwy cyffredinol, mae Estyn wedi cynyddu ei ddefnydd o ohebiaeth electronig ymhellach, ac wedi lleihau faint o bapur a ddefnyddir yn y swyddfa ac ar gyhoeddiadau allanol, fel ei gilydd.

Mae mentrau a ymgorfforwyd yn cynnwys:

- Microsoft Sharepoint, sef llwyfan ar gyfer TGCh Estyn sy'n cefnogi cydweithio ac yn cynnwys ystafell arolygu rithwir ar gyfer rhannu gwybodaeth am arolygiadau rhwng darparwyr ac Estyn
- dosbarthu adroddiadau arolygu yn electronig i Aelodau Cynulliad a darparwyr
- dosbarthu cylchlythyrau mewnol; ac allanol ar-lein a chyhoeddi dogfennau corfforaethol ac;
- adroddiadau cylch gwaith Estyn trwy e-gyfathrebu yn hytrach na'u hargraffu ar ffurf copi caled.

Roedd mentrau diweddar yn 2016-2017 o fewn y broses arolygu yn cynnwys annog dysgwyr i lenwi holiaduron dysgwyr ar-lein, a sicrhau bod rhieni'n gwybod sut i fynd

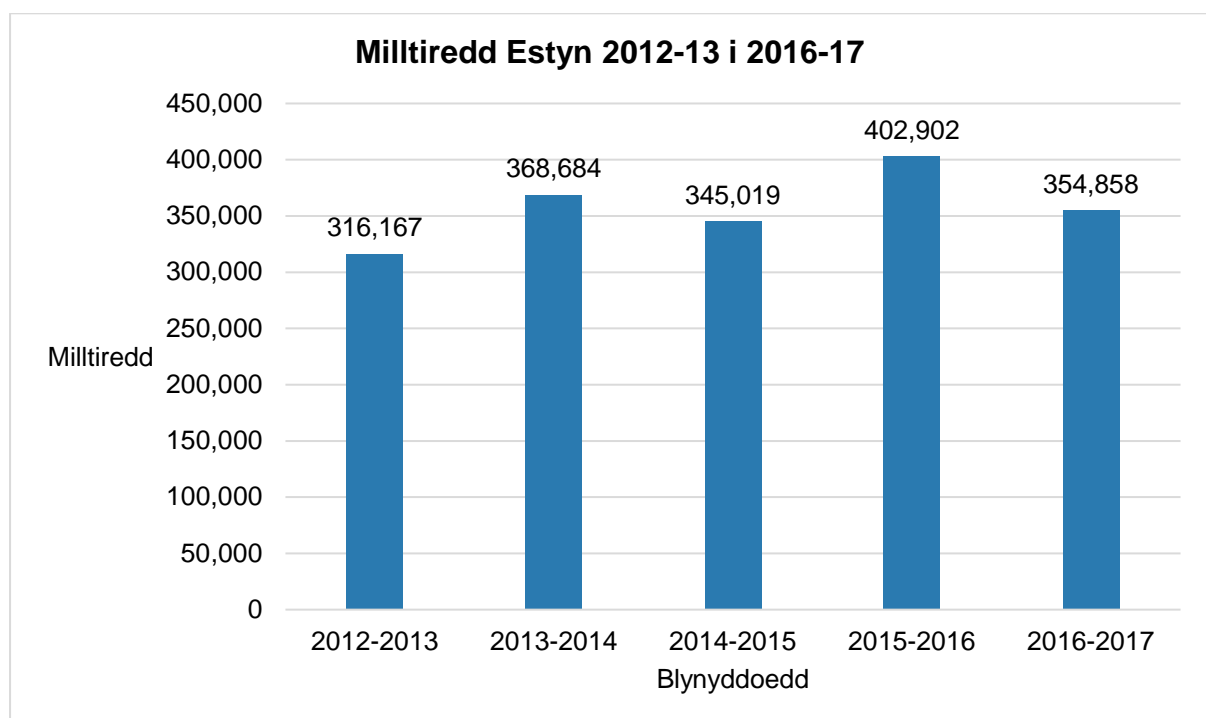
at holiaduron ar-lein. Cyflwynodd Estyn ddigwyddiad hyfforddi mawr i'r sector Cynradd hefyd yn Hydref 2016 mewn fformat cwbl di-bapur.

Mae Estyn wedi ymrwmo i leihau gwastraff yn ei brosesau recriwtio hefyd; ystyrir ceisiadau yn electronig gan y panel gan ddefnyddio gliniaduron a chofbinnau. Mae ymgyrchoedd caffael yn parhau i gael eu cwblhau yn electronig.

Cyfanswm ein gwariant ar wastraff yn 2016-2017 oedd £3,798. Caiff ein defnydd o ddŵr ei reoli gan y landlord ac, ar sail rhagolygon codi tâl am y gwasanaeth, cyfanswm y costau dŵr oedd £538 yn 2016-2017.

4. Lleihau effaith cludiant y sefydliad sy'n cyfrannu at y targed i leihau CO2 (amcan 1).

Mae cludiant yn cyfrif am un o effeithiau mwyaf sylweddol y sefydliad ar yr amgylchedd. Dangosir milltired blynyddol arolygwyr (trwy gerbydau personol staff a defnyddio'r contract llogi ceir) ar gyfer y blynyddoedd diwethaf isod.

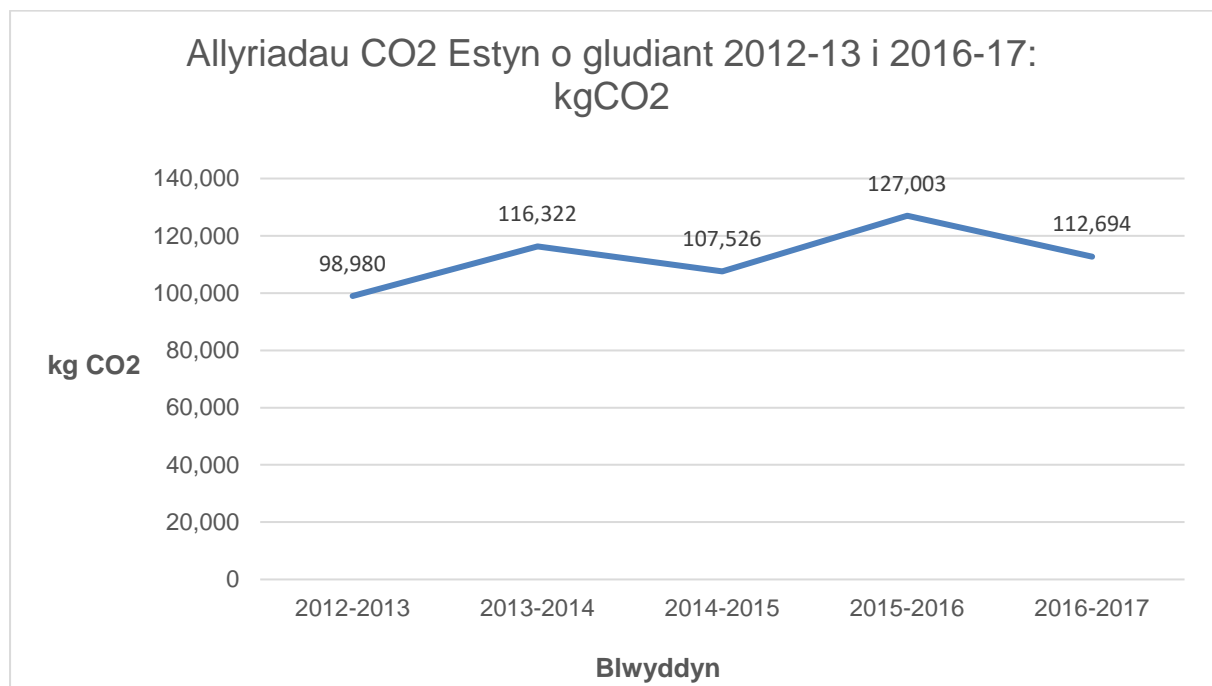
Mae Estyn yn annog cydweithwyr i rannu ceir wrth deithio ar fusnes swyddogol er mwyn lleihau effaith teithio swyddogol ar yr amgylchedd, ac roedd milltired a gofnodwyd ar ddiwedd 2016-2017 yn dangos gostyngiad o 12% o gymharu â'r flwyddyn flaenorol. Mae'r sefydliad wedi gwneud defnydd ehangach hefyd o gyfleuster galw cynadleddau rhyngweithiol "Go-To" i leihau teithio i gyfarfodydd yn ystod y cyfnod a allai fod wedi cyfrannu at y gostyngiad hwn.

Nod contract llogi ceir Estyn yw lleihau'r effaith ar yr amgylchedd trwy deithio gan fod ceir sydd ar gael trwy'r cynllun yn cael eu dewis yn benodol gyda'r nod i leihau

effaith allyriadau o gludiant. Caiff y ceir llogi eu diweddarau'n rheolaidd i sicrhau bod cerbydau ag allyriadau isel yn cael eu defnyddio.

Yn ychwanegol, caiff staff sy'n gyrru fel rhan o'u rôl eu hannog i yrru'n ddiogel a sicrhau tanwydd effeithlon gyda chysiau a gynigir i ddechreuwyr newydd a staff presennol. Mae Estyn hefyd yn ymdrechu i drefnu cysiau a digwyddiadau yn ddaearyddol i leihau teithio i ddigwyddiad. Mae Estyn wedi rhoi cynllun teithio gwyrdd ar waith sy'n cwmpasu popeth a wnawn.

Dangosir allyriadau cludiant blynyddol arolygwyr (car, rheilffordd ac awyr) ar gyfer y blynyddoedd diwethaf isod.

Mae staff yn teithio ledled Cymru wrth gyflawni busnes craidd Estyn i ymweld â darparwyr ar draws pob sector addysg. Yn ystod 2016-2017, roedd gostyngiad o 11.3% mewn allyriadau CO2 o gludiant. Fodd bynnag, roedd allyriadau cludiant yn cyfrif am 68% o gyfanswm yr allyriadau yn y cyfnod hwn, o gymharu â 61% yn 2015-16.

Er bod allyriadau tanwydd o ddisel a phetrol wedi gostwng 12% yn 2016-2017, cynyddodd allyriadau teithio rheilffordd 35% - arhosodd allyriadau teithio awyr ar lefel debyg i 2015-2016.

Nod Estyn yw lleihau allyriadau CO2 o gludiant fel yr amlinellir uchod, ond fel arolygiaeth sy'n gweithio ym mhob cwr o Gymru, mae effaith cludiant Estyn yn agwedd allweddol ar ein gwaith.

5. Cyfleu mentrau amgylcheddol (a chynaliadwyedd ehangach) i'r cyhoedd a'r staff.

Mae proses arolygu Estyn yn parhau i sicrhau bod dealltwriaeth disgyblion o ddatblygu cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang yn datblygu'n briodol wrth iddynt symud yn eu blaenau trwy eu haddysg.

Mae Estyn yn parhau i gyfarfod â sefydliadau fel Rhaglen Dysgu Byd-eang Cymru, (RhDB-C) i rannu arfer dda a chynnal proffil addysg ar gyfer datblygu cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang (ADCDF) mewn ysgolion.

Mewn arolygiadau yn ystod 2016/17, nodwyd bod 19 o ddarparwyr yn dangos arfer dda mewn ADCDF. Roedd y darparwyr hyn yn cynnwys y sectorau cynradd, uwchradd, pob oed, arbennig a dysgu yn y gwaith. Pan nodwyd arfer gref, roedd y nodweddion yn cynnwys:

- mae'r darparwr wedi nodi staff sydd â chyfrifoldeb penodol i hyrwyddo addysg ar gyfer datblygu cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang
- caiff darpariaeth ar gyfer y maes addysg hwn ei hintegreiddio ar draws y cwricwlwm
- ceir clybiau allgyrsiol sefydledig sy'n cael effaith ar amgylchedd ac arferion yr ysgol
- mae enghreifftiau o brosiectau cynaliadwy yn cynnwys: ailgylchu, cynnal gardd ysgol ('diwrnod dod â rhaw i'r ysgol'), adeiladu gwestai i chwilog, plannu coed, sefydlu bws cerdded, lleihau gwastraff ynni a bwyd ('Power Rangers' a 'Waste Watchers') a dysgu am adeiladu cynaliadwy
- mae darparwyr yn cynyddu eu cysylltiadau â gwledydd yn Ewrop a'r byd ehangach ac yn dathlu gwahaniaethau diwylliannol
- mae disgyblion yn deall eu rôl fel dinasyddion byd-eang trwy gefnogi sefydliadau fel Maint Cymru, Masnach Deg, Water Aid a Cafod

Hefyd, mae Estyn wedi gweithio i gyfleu gwybodaeth briodol a rhoi cefnogaeth briodol i gynorthwyo staff i arfer eu cyfrifoldeb amgylcheddol yn ystod y flwyddyn. Er enghraifft, mae ein Polisi a'n Datganiad Amgylcheddol wedi eu cyhoeddi ar ein gwefan ac mae erthyglau amgylcheddol wedi cael eu cynnwys yng nghylchlythyr staff Estyn. Fforwm misol ar gyfer materion gweithredol yw ein Grŵp Cyflwyno Gwasanaethau ac mae wedi cynnwys cynnydd yn erbyn amcanion a thargedau amgylcheddol, ac mae asesiadau effaith, a gynhelir ar gyfer holl bolisiau Estyn, wedi cynnwys rhoi ystyriaeth i berfformiad amgylcheddol.

Pasiwyd Bil Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ddydd Mawrth, 17 Mawrth 2015. Mae hyn yn gosod dyletswydd ar sefydliadau penodol i sicrhau mai datblygu cynaliadwy (DC) yw eu hegwyddor drefnug ganolog. Er na fydd y ddyletswydd hon yn berthnasol i Estyn, rydym wedi gwneud cryn dipyn i gynnwys yr elfennau datblygu cynaliadwy angenrheidiol yn ein hamcanion strategol a'n hegwyddorion cyflawni. Mae [Cynllun Blynyddol Estyn 2017-18](#) wedi'i gyhoeddi ar wefan Estyn, ac mae'n cynnwys y modd y mae Estyn yn gweithio i gyflawni'r weledigaeth i Gymru a amlinellir yn y nodau llesiant, a'r pum ffordd o weithio (yr egwyddor datblygu cynaliadwy) yn Atodiad 1.

6. Parhau i ymgorffori ystyriaethau amgylcheddol mewn gweithdrefnau prynu.

Wrth gaffael nwyddau a gwasanaethau nad ydynt yn gysylltiedig ag arolygu, mae'n ofynnol i gyflenwyr gefnogi ymrwymiad Estyn i leihau ei effaith ar yr amgylchedd, lle bo'n berthnasol, a darperir dolen gyswllt y wefan i Bolisi Amgylcheddol Estyn ar eu cyfer. Ar gyfer caffael nad yw'n gysylltiedig ag arolygu, mae'r holl ddogfennau caffael sy'n deillio o Estyn wedi bod ar ffurf electronig er Medi 2010. Caiff rhoi ystyriaeth i ffactorau amgylcheddol ei gynnwys yn rheolaidd mewn meini prawf arfarnu tendrau a rhoddir cyfarwyddyd i gyflenwyr ddarparu dolenni cyswllt i'w gwefan, a sganio ardystiad perthnasol i ddangos tystiolaeth o hyn, yn hytrach nag anfon dogfennau manwl gyda'u cynnig.

Wrth droi at wasanaethau sy'n gysylltiedig ag arolygu, mae Arolygwyr Ychwanegol dan Gontract yn cyflwyno cynigion contract i ni yn electronig trwy borth diogel. Wedi i hyn gael ei ymgorffori'n llawn yn y flwyddyn ariannol nesaf, cam dau system Proffiliau Arolygwyr Estyn fydd yr offeryn electronig ar gyfer rheoli'r arfer o ddarparu a defnyddio Arolygwyr Ychwanegol dan Gontract. Bydd yr ymarferoldeb hwn hefyd yn cael gwared ar yr angen i Arolygwyr Ychwanegol dan Gontract gyflwyno anfonebau i Estyn, gan leihau'r defnydd o bapur ymhellach i'r naill ochr a'r llall.

Bydd cyflenwyr a ddarperir trwy fframweithiau'r llywodraeth eisoes wedi dangos eu hymrwymiad i wella'r amgylchedd i gymhwyso i gael eu cynnwys mewn rowndiau tendro. Pan nad oes fframwaith addas gan y llywodraeth, neu ar adegau pan nad yw cost nwyddau/gwasanaethau yn gofyn am dendr llawn, darperir cyflenwyr trwy gronfa ddata Sell2Wales; sydd hefyd yn cefnogi mentrau bach a chanolig yng Nghymru. Mae defnyddio'r llwybr hwn wedi galluogi Estyn i ymgysylltu â chyflenwyr lleol, a lleihau allyriadau a lleihau'r ôl-troed carbon ble bo modd, er enghraifft, defnyddir cwmnïau lleol ar gyfer pob digwyddiad arlwyyo mewnol; gwasanaethau ffilm, dylunio graffeg a gwasanaethau ffotograffiaeth ddigidol ar gyfer Adroddiad Blynyddol PAEM.